

A KÖNYV BEVEZETŐJÉBŐL

Napjaink baromfiipara a globalizáció mintapéldája. A világ alig néhány nagyvállalata uralja a baromfitermék-előállítás – különösen az intenzív csirke- és pulykahús-termelés – legnagyobb részét, mely ugyanakkor folyamatosan és dinamikusan növekszik. Az uniformizált és ma már óriási összegeket elnyelő újabb és újabb tartási, takarmányozási és állategészségügyi technológiák fejlesztésével és a fajta- vagy hibridválaszték genetikai alapjainak fenntartásával csak a leggazdagabbak tarthatnak lépést, miközben a baromfiipar gyakorlatilag minden egyéb baromfitermelési formát megszüntet maga körül. Az 1960-as évektől Magyarországon is megfigyelhető folyamat eredményeként eltűnnek a régi fajták és a baromfitenyésztéshez kapcsolódó szokások, és velük együtt azok a termékek is, melyek valamikor természetesnek, manapság pedig jobb esetben luxustermékeknek minősülnek.

Meggyőződésünk, hogy a különleges minőségű termékek és a hungarikumok előállításának és fogyasztásának igénye nem nélkülözheti a hagyományok megőrzését, felélesztését és az alternatív módszerek fejlesztését a baromfitenyésztésben sem. Érvényes ez a baromfitenyésztésben belüli faj- és fajtaválaszték növelésére és a különböző – a környezet, a termelő, a fogyasztó és a termelésre használt fajták igényei, szükségletei és teherbírása szerint kialakított – tartásmódok alkalmazására egyaránt. Tudatában vagyunk annak is, hogy az alternatív baromfitenyésztési módszerek anyagiakban ma még nem versenyezhetnek a baromfiiparban elfogadottakkal. A könyv a környezetkímélés, a biológiai és genetikai sokféleség (biodiverzitás) fenntartása, az állatvédelem, az ökológiai szemlélet szélesebb értelmezése és hagyományaink megőrzése érdekében a termelést és annak anyagi hasznát sok esetben alárendeli az említett szempontoknak, azaz *nem a „realizálható”, hanem a megőrzött értékekre helyezi a hangsúlyt*. Mindez indokolja olyan alternatívák megfogalmazását és egységes szerkezetbe foglalt közreadását, mely a tömegtermeléssel szemben választási lehetőséget nyújt a fenntartható mezőgazdasági termelésben és fogyasztásban érintettek – azaz végeredményben mindannyiunk – számára.

A könyv legfontosabb célja az, hogy olyan baromfitenyésztési és tartási rendszereket mutasson be, melyek több vonatkozásban is az intenzív baromfiipari termelés alternatívájaként kezelhetők. Ez indokolja a könyv címében szereplő „*alternatív*” szót, melyet – épp a fent leírtak miatt – gyűjtőszóként használunk a legfontosabb, nem intenzív tartási módokra. Könyvünkben az alternatív baromfitartás

egyaránt jelenti a hagyományos tanyasi és falusi természetes baromfitartást és a szigorú feltételekhez kötött, márkázott- vagy ökológiai (bio) termék-előállítását. Az alternatív baromfitartási módok közös jellemzője ugyanakkor a fenntartható mezőgazdaság szolgálata, azaz úgy állítanak elő különleges minőségű terméket, hogy mindeközben a környezeti és természeti feltételeket, a hagyományos tartási formákat, a régi fajtákat megőrzik, lehetővé téve a választást utódaink számára is.

A kézikönyv a fent vázolt általános szempontok figyelembevételével készült. Kiadásával szeretnénk régi és új ismereteket továbbadni a termelők és fogyasztók széles körének, az idősebbeknek, akik még ismerik és a fiatalabbaknak akik már nem ismerhetik a hagyományos baromfitermékeket, továbbá segítséget kívánunk nyújtani azoknak a gazdáknak, akik az alternatív baromfitenyésztés valamely ágában látják a továbblépés lehetőségét. Az általános rész külön tanulmányokban ismerteti a biodiverzitás és génmegőrzés jelentőségét, az alternatív baromfifajtákat és tartási formákat, a takarmányozás, az állategészségügy, az épített környezet, az állatvédelem, a minőségbiztosítás szerepét és fontosságát, az alternatív baromfitenyésztés és tartás lehetséges helyét a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programban. Az alternatív baromfitenyésztés során képződött termékek piacának megteremtése az ágazat szempontjából meghatározó jelentőségű, ezért az általános részt egy marketing fejezet és a márkázott termékek előállítását szabályozó két termelési rendszer – a francia *Label* és a magyar *Red Master* – feltételrendszerét és működését bemutató fejezet zárja.

A könyv második részében részletesen foglalkozunk valamennyi hazai baromfifaj (tyúk, pulyka, gyöngytyúk, kacska és lúd) alternatív tenyésztésével és tartásával. Az alternatív tartásra javasolható fajták közül elsősorban azokat a régi magyar baromfifajtákat ismertetjük, melyek a baromfiipar kialakulása előtt meghatározó szerepet játszottak a hazai baromfitermelésben. Kivételt csupán a ma még kevésbé intenzív módon termelő ágazatok, a gyöngytyúk, a lúd- és kacsatenyésztés esetében tettünk, mellyel a hazai nemesítők és fajtafenntartók különleges nemzeti értéket képviselő szakmai tevékenységét kívántuk kiemelni. A gyöngytyúk fejezet nagyobb terjedelmét elsősorban az indokolja, hogy a faj félvad természetéből adódóan kifejezetten igényli a természetes tartást, így a különleges minőségű gyöngytyúk-termékek előállítása a magyar alternatív baromfiágazat egyik főszereplőjévé válhat. Valamennyi faj esetében indokoltnak láttuk az állategészségügyi kérdések részletes ismertetését, annak ellenére, hogy a baromfifélékben általánosan előforduló, különböző betegségek ismertetése több esetben ismétlődik. Ez részben egyik szakmai lektorunk, dr. Papp Miklós szellemes megjegyzésével magyarázható: „*Repetitia est mater studeorum!*”, azaz: „Ismétlés a tudás anyja!”. Eredeti szándékunk azonban az volt, hogy az egyes fajokkal általában külön-külön foglalkozó tenyésztők a legfontosabb alternatív tartási, takarmányozási és állategészségügyi ismereteket egy fejezeten belül olvashassák.

A könyv szerkesztője és szerzői ezúton is köszönik dr. Papp Miklós és dr. Tóth Sándor szakmai bírálók számtalan jó tanácsát, fáradságos és minden részletre kiterjedő, alapos munkáját a kézirat javításában. Külön köszönet illeti a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumot a könyv megjelenéséhez nyújtott anyagi támogatásért, valamint a Mezőgazda Könyvkiadót és minden érintett munkatársát a témakör felkarolásáért, a könyv végleges formájának kialakításáért és a kiadásért. Végezetül köszönjük valamennyi közvetlen munkatársunknak a legújabb kísérleti adatok, képek és ábrák rendelkezésünkre bocsátását.

A könyv elkészítésében közreműködők nevében kívánjuk a Tisztelt Olvasónak, hogy forgassa olyan örömmel könyvünket, amilyen örömmel mi azt készítettük és közreadjuk.

Gödöllő, 2003. október havában

Dr. Szalay István szerkesztő,
a Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete elnöke

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés (Szalay István)

2. Az alternatív baromfitenyésztés és -tartás alapelemei

- 2.1. **Génmegőrzés, tenyésztés** (Szalay István)
- 2.2. **Alternatív fajták, tartásmódok** (Szalay István)
- 2.3. **Takarmányozás** (Kőrösiné, Molnár Andrea, Mézes Miklós)
- 2.4. **Állategészségügyi irányelvek** (Barna Judit)
- 2.5. **Az alternatív baromfitartás épített környezete** (Szűcs Miklós)
- 2.6. **Állatvédelem** (Bódi László)
- 2.7. **Élelmiszer-biztonság, termékminőség** (Mézes Miklós, Bódi László, Hidas András)
- 2.8. **Agrár-környezetvédelem** (Székelyhidi Tamás)
- 2.9. **Termékelőállítás, marketing** (Székelyhidi Tamás)
- 2.10. **Francia alternatív baromfi: a *Label Rouge* program** (Kisné, Do thi Dong Xuan, Székelyhidi Tamás, Szalay István)
- 2.11. **Magyar alternatív baromfi: a *Red Master* program** (Zoltán Péter)

3. Alternatív tyúktenyésztés és tartás

- 3.1. **Tyúkfajták** (Szalay István)
- 3.2. **Hagyományos tyúktartás** (Hidas András)
- 3.3. **A tyúk alternatív tartása** (Molnár Andrea)
- 3.4. **Tyúkbetegségek, védekezés és megelőzés** (Kőrösi László)

4. Alternatív pulykatenyésztés és tartás

- 4.1. **Pulykafajták** (Szalay István)
- 4.2. **Hagyományos pulykatartás** (Barna Judit)
- 4.3. **A pulyka alternatív tartása** (Barna Judit, Kisné, Do thi Dong Xuan, Szalay István)
- 4.4. **Pulykabetegségek, védekezés és megelőzés** (Kőrösi László)

5. Alternatív gyöngytyúktenyésztés és tartás

- 5.1. **A gyöngytyúk** (Szalay István)
- 5.2. **Hagyományos gyöngytyúktartás** (Barta Ildikó, Szalay István)
- 5.3. **A gyöngytyúk alternatív tartása** (Szalay István, Barta Ildikó, Molnár Andrea, Mézes Miklós)
- 5.4. **Gyöngytyúkbetegségek, védekezés és megelőzés** (Barna Judit)

6. Alternatív kacsatenyésztés és tartás

- 6.1. **Kacsafajták** (Szalay István)
- 6.2. **Hagyományos kacsatartás** (Kisné, Do thi Dong Xuan, Tóth Sándor)
- 6.3. **A kacska alternatív tartása** (Kiss László)
- 6.4. **Kacsabetegségek, védekezés és megelőzés** (Barna Judit)

7. Alternatív lúdentenyésztés és tartás

- 7.1. **Lúdfajták** (Szalay István)
- 7.2. **Hagyományos lúdtartás** (Kisné, Do thi Dong Xuan, Tóth Sándor)
- 7.3. **A lúd alternatív tartása** (Bódi László, Molnár Andrea)
- 7.4. **Lúdbetegségek, védekezés és megelőzés** (Barna Judit, Janan Janbaz)

Felhasznált és ajánlott irodalom